

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 8.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.8.113>

УДК 330.34:334.012.63

*Є. В. Зубрицький,
аспірант, Поліський національний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-1610-0970>*

**ВЗАЄМОДІЯ ФІНАНСОВИХ І ПРАВОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У
КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ
ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ**

*Y. Zubrytskyi,
Postgraduate student, Polissia National University*

**INTERACTION OF FINANCIAL AND LEGAL INSTRUMENTS IN THE
CONTEXT OF ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT DURING
ECONOMIC RECOVERY**

Досліджується взаємодія фінансових та правових інструментів у системі управління, що спрямована на активізацію підприємницької діяльності в умовах повоєнного економічного відновлення територіальних громад. Аналізуються інноваційні підходи до створення сприятливого фінансово-правового середовища для розвитку бізнесу, зокрема через забезпечення доступу до фінансових ресурсів, запровадження ефективних правових механізмів захисту підприємницької діяльності, а також підтримку інвестиційної привабливості регіонів.

У роботі розглядаються механізми реалізації податкових пільг, грантових програм, державного кредитування та публічно-приватного партнерства як фінансово-правових важелів стимулювання економічної активності. Визначено роль правових гарантій у забезпеченні стабільності ведення бізнесу, спрощенні дозвільних процедур, зменшенні регуляторного тиску та захисті інтересів підприємців в умовах нестабільного середовища.

Особлива увага приділяється інституційній взаємодії органів влади, бізнесу та громадянського суспільства, спрямованій на розбудову ефективної правової інфраструктури та розвитку інструментів стратегічного планування для економічного зростання територій. Аналізуються організаційно-правові, фінансово-економічні та соціальні чинники, що впливають на конкурентоспроможність малого та середнього підприємництва, зростання приватного сектору та підвищення зайнятості населення.

У контексті російської військової агресії проти України досліджуються актуальні виклики щодо забезпечення економічної стабільності громад через підтримку підприємництва як ключового ресурсу для відновлення. В роботі узагальнюються успішні практики територіальних громад України та країн ЄС у впровадженні комплексних фінансово-правових рішень, що сприяють сталому розвитку, цифровізації економіки, модернізації інфраструктури та посиленню соціальної згуртованості в умовах післякризового періоду.

The study explores the interaction between financial and legal instruments within the management system aimed at stimulating entrepreneurial activity in the context of post-war economic recovery of territorial communities. Innovative approaches to creating a favorable financial and legal environment for business development are analyzed, particularly through ensuring access to financial resources, implementing effective legal mechanisms for the protection of entrepreneurial activity, and enhancing regional investment attractiveness.

The paper examines mechanisms for the implementation of tax incentives, grant programs, state crediting, and public-private partnerships as financial and legal levers for stimulating economic activity. The role of legal guarantees in ensuring business stability, simplifying permitting procedures, reducing regulatory pressure, and protecting the interests of entrepreneurs in unstable environments is identified.

Special attention is given to the institutional interaction between government authorities, business, and civil society, aimed at building an effective legal infrastructure and developing strategic planning instruments for regional economic growth. Organizational-legal, financial-economic, and social factors affecting the competitiveness of small and medium-sized enterprises, the expansion of the private sector, and the increase in employment levels are analyzed.

In the context of Russia's military aggression against Ukraine, the study addresses current challenges related to ensuring economic stability of communities through support for entrepreneurship as a key resource for recovery. The research generalizes successful practices of Ukrainian territorial communities and EU countries in implementing comprehensive financial and legal solutions that contribute to sustainable development, economic digitalization, infrastructure modernization, and the strengthening of social cohesion in the post-crisis period.

The paper also emphasizes the importance of adaptive regulatory frameworks that respond to the evolving needs of war-affected economies. Strengthening local governance capacity is seen as a vital factor in facilitating inclusive, innovation-driven economic revitalization across communities.

Moreover, the integration of financial and legal instruments is essential for fostering resilience in local economies, particularly by encouraging entrepreneurship in strategically important sectors such as agriculture, renewable energy, logistics, and information technologies. These sectors not only offer opportunities for sustainable growth but also serve as platforms for social reintegration and employment of internally displaced persons (IDPs), veterans, and vulnerable populations. The synergy between targeted financial support and a

transparent, business-friendly legal framework enhances investor confidence and accelerates the recovery of entrepreneurial ecosystems in post-conflict regions.

Ключові слова: *фінансові інструменти, правові інструменти, підприємництво, економічне відновлення, інституційна підтримка, кредитування бізнесу, державне регулювання, синергія, інвестиції.*

Keywords: *financial instruments, legal instruments, entrepreneurship, economic recovery, institutional support, business lending, state regulation, synergy, investments..*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасних умовах економічного відновлення, спричиненого як внутрішніми кризами, так і зовнішніми викликами, особливої актуальності набуває створення сприятливого підприємницького середовища. Підприємництво виступає рушієм економічного зростання, стимулює інновації, зайнятість і конкурентоспроможність економіки. Проте ефективний розвиток підприємницької діяльності неможливий без належної взаємодії фінансових і правових інструментів, які забезпечують доступ до ресурсів, регулюють ринкові відносини та захищають інтереси учасників економічної діяльності.

Водночас наукова та практична площини стикаються з проблемами фрагментарності застосування цих інструментів, відсутності системного підходу до їх узгодження та синергії. З огляду на це, дослідження механізмів взаємодії фінансових і правових інструментів у контексті розвитку підприємництва стає ключовим завданням економіко-правової науки. Воно сприяє формуванню ефективної моделі підтримки бізнесу в умовах трансформаційних процесів, що дозволяє забезпечити стійке економічне відновлення країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження та публікації в сфері аналізу інноваційних підходів до управління підприємництвом у контексті повоєнного відновлення територіальних громад України акцентовані на необхідності цифровізації, переходу до смарт-спеціалізації та посиленні використання проєктного менеджменту у підприємницькій діяльності. Дослідники вважають, що впровадження цифрових технологій у процеси управління місцевим бізнесом сприяє підвищенню його ефективності та прозорості, розвитку «розумних технологій» виробництва, формуванню платформ для участі громадськості та розвитку систем моніторингу, що дозволяє оптимізувати управлінські процеси та залучити всіх стейкхолдерів до прийняття рішень.

Серед дослідників, що аналізують проблеми управління підприємництвом, слід виділити таких вчених, як: П. Бьотке, Дж. М. Кейнс, А. Маршалл, О. Моргенштейн, Ф. Найт, Дж. Нейман, П. Хейне. У розвиток прикладних концепцій формування організаційно-правових механізмів розвитку підприємництва значний внесок зробили Дж. Бароне-Адезі, Т. Боллерслев, К. Гіаннопоулос, , Р. Енгль, П. Зангарі. В теоріях, які аналізують управління розвитком підприємництва, представлено різні підходи до розуміння процесів, що впливають на формування і розвиток підприємницької діяльності. Вони допомагають пояснити, чому і як люди стають підприємцями, які фактори сприяють успіху бізнесу, а також як розвиваються підприємницькі екосистеми.

В умовах подолання воєнних викликів науковці виділяють актуальність проєктного підходу в управлінні бізнесом, який стає важливим інструментом стратегічного розвитку громад, дозволяє оптимально використовувати обмежені ресурси, залучати мешканців та бізнес до спільного прийняття рішень, а також підвищувати шанси на отримання грантового фінансування від міжнародних організацій. Також дослідники вважають, що інноваційне підприємництво виступає ключовим елементом стратегічного управління відновленням громад, креативних індустрій, біоекономіки та інших секторів з

високою доданою вартістю. Це сприяє економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності бізнесу, підтримує інноваційні процеси на державному та регіональному рівнях, а також забезпечує ефективну взаємодію між наукою, бізнесом та владою.

Водночас інтеграція фінансових і правових інструментів в межах підприємницької політики вимагає комплексного, міждисциплінарного підходу. На думку сучасних українських дослідників - Кишакевич Б.Ю., Демедюк Б.Т., Сисюк В.І., Іжевський П.Г., Самарічева Т.А., Кудельський В.Е. та інших - ефективно поєднання інструментів фінансування (субсидії, кредити, гранти) із нормативно-правовою підтримкою (спрощення процедур, правовий захист, дерегуляція) створює необхідні умови для сталого розвитку підприємництва. Саме така синергія дозволяє формувати інноваційно орієнтоване бізнес-середовище, здатне адаптуватися до викликів відновлення, забезпечувати участь громади у процесах прийняття рішень та зміцнювати соціально-економічну стійкість територій.

Формування цілей статті. Основною метою дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних засад та розробка практичних рекомендацій щодо синергетичного застосування фінансових і правових інструментів для стимулювання розвитку підприємництва в умовах економічного відновлення, з урахуванням потреб територіальних громад, викликів воєнного часу та стратегій сталого зростання.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні, на сьогодні, функціонує цілий спектр фінансово-правових інструментів, що мають на меті пожвавити підприємницьку діяльність в регіонах, застрахувати від фінансово-економічних ризиків, вони традиційно поділяються на прямі (до них відносять, передусім, грантове фінансування, дотації та субвенції) та опосередковані (зокрема податкові пільги, державні гарантії, кредитування на пільгових умовах, а також підтримку через венчурні механізми) й інструменти їх юридично-правового закріплення. Застосування подібних важелів у комплексі спрямоване на те, щоб полегшити доступ суб'єктів

господарювання до фінансових ресурсів, знизити вартість капіталу та створити умови для стабільної роботи й розвитку бізнесу навіть за умов посиленої економічної волатильності [11,8].

Особливої ролі такі заходи набули у контексті подолання негативних наслідків кризових явищ, що послідували за пандемією COVID-19, а також під час протидії масштабній воєнній агресії з боку російської федерації. У відповідь на ці надзвичайні виклики держава запровадила низку адресних програм підтримки бізнесу, серед яких варто згадати ініціативу «Доступні кредити 5-7-9%», урядову грантову програму «єРобота», а також різноманітні регіональні та галузеві проєкти, що мають на меті поживати підприємницьку активність і стимулювати економічне відновлення [6,7,8].

Проте ефективність реалізації цих інструментів в регіонах залежить не лише від обсягів фінансування чи механізмів їх адміністрування, але й від якості правового супроводу, включаючи чіткість процедур затвердження, нормативні вимоги до звітності, контроль за цільовим використанням ресурсів, відповідальність за порушення та інші елементи правової регламентації. У процесі економічного відновлення, особливо на тлі трансформаційних процесів, що відбулися внаслідок пандемії та війни, правове забезпечення підприємництва в Україні зазнало глибоких змін. Ці зміни мали як позитивний, так і суперечливий характер, що зумовлено необхідністю адаптації нормативного середовища до нових викликів. Правові інструменти, що мають регулювати підприємницьку діяльність, водночас повинні бути гнучкими до обставин, однак стабільними у довгостроковій перспективі, що створює складне завдання для законодавця та органів виконавчої влади [14,].

Одним з основних аспектів правового забезпечення підприємництва регіонів, в умовах просторових трансформацій, стало оновлення нормативно-правової бази, що регулює фінансову підтримку, доступ до ринків, процедури реєстрації та ліцензування, оподаткування, а також взаємодію з контролюючими органами. Упродовж 2020–2024 років в Україні було

прийнято значну кількість нормативних актів, які мали на меті адаптацію регуляторного середовища до кризових обставин. Зокрема, варто відзначити ухвалення Закону України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки», який створив підґрунтя для впровадження спеціального правового режиму «Дія.City», зміни до Податкового кодексу України, що передбачили спрощене оподаткування в умовах воєнного стану, а також Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів зі значними інвестиціями». Крім того, Кабінет Міністрів України затвердив численні постанови, які стосуються реалізації програм грантової підтримки, часткової компенсації відсотків за кредитами, державних гарантій на кредити[10].

Однак, значна частина цих змін мала реактивний характер, нормативні акти приймалися в прискореному режимі, іноді без достатнього публічного обговорення або правової експертизи. Такий підхід зумовив неузгодженість між новими та чинними нормами, створив нормативні колізії та правову нестабільність. Особливо гостро ця проблема проявляється в контексті реформування податкового законодавства, яке зазнає постійних змін - як у частині ставок, так і в процедурному аспекті. Часто ці зміни впроваджуються без попереднього аналізу регуляторного впливу, що знижує передбачуваність економічного середовища, підриває довіру бізнесу до регуляторної політики та ускладнює середньострокове планування для підприємств.

Іншою проблемою, що супроводжує правове забезпечення фінансових інструментів підтримки бізнесу, є фрагментарність законодавства. Відсутність єдиного уніфікованого законодавчого акта, який би системно регулював усі форми державної підтримки підприємництва, призводить до того, що різні її форми - наприклад, податкові пільги, кредитні гарантії, гранти чи компенсації - регулюються окремими, нерідко непогодженими нормативними актами. Це ускладнює правозастосування, створює ризики дублювання або суперечностей між нормами, а також знижує ефективність реалізації державної політики в цій сфері.

Крім того, значну складність становлять процедурні аспекти реалізації фінансово-правових інструментів. Як приклад, програма «єРобота», яка передбачає надання безповоротних грантів на створення або розвиток бізнесу, вимагає від підприємця проходження багатоступеневої процедури: підготовки детального бізнес-плану, проходження співбесіди, отримання погоджень з боку кількох державних органів, а також подання численних довідок, зокрема з податкової служби, банківських установ, центрів зайнятості. Такий обсяг бюрократичного навантаження знижує доступність програми для представників мікробізнесу та підприємців із віддалених регіонів, які обмежені в кадрових і фінансових ресурсах [6,7,11].

Колізії між фінансовими та правовими інструментами ще більше ускладнюють фінансово-правову ситуацію в регіонах, зокрема, умови пільгового кредитування залежать від банківської оцінки кредитоспроможності, яка не завжди є прозорою або законодавчо врегульованою. Також, трапляються випадки, коли наявність певної форми державної підтримки суперечить законодавству про державну допомогу, що накладає обмеження на її використання. Крім того, жорстке правове регулювання цільового використання грантів або інших видів допомоги не завжди враховує об'єктивні зміни в діяльності підприємства - наприклад, зміна напряму бізнесу у зв'язку з воєнними діями може тлумачитися як порушення умов договору, що призводить до санкцій з боку держави [10,11].

Не менш важливою є проблема інституційної координації, так у сфері регулювання підприємницької діяльності в регіонах беруть участь численні органи, серед яких Міністерство економіки, Державна податкова служба, Державна регуляторна служба, Національний банк України, місцеві органи виконавчої влади, а також уповноважені банки. Відсутність ефективної взаємодії між ними, низький рівень цифрової інтеграції та дублювання повноважень ускладнюють доступ підприємців до якісного сервісу та своєчасної інформації.

У контексті євроінтеграції Україна має виконати низку зобов'язань, щодо гармонізації національного законодавства із законодавством ЄС, зокрема у сфері державної допомоги, конкуренції, мікрофінансування та прозорого розподілу бюджетних коштів. Наразі імплементація відповідних директив відбувається фрагментарно, часто без врахування специфіки українського контексту. Відтак, формальне перенесення норм ЄС без адаптації до реалій національного бізнес-середовища породжує нові виклики, замість вирішення наявних [14,15].

У 2023–2024 роках були зроблені окремі спроби вдосконалення нормативного поля у сфері підтримки малого й середнього підприємництва. Серед них законопроект № 13109 «Про сімейне підприємництво», внесений до Верховної Ради у березні 2025 року. Він мав на меті створення правових, економічних та організаційних засад функціонування сімейних підприємств і міг стати важливою складовою комплексної політики підтримки бізнесу. Проте його остаточне ухвалення досі не відбулося, що вказує на перешкоди у формуванні цілісної законодавчої бази в цій сфері [9].

У більшості регіонів України, Міністерство економіки ініціює створення Єдиного реєстру програм підтримки бізнесу, а також впровадження електронного механізму подачі заявок через портал «Дія.Бізнес». Ці ініціативи свідчать про поступовий перехід від фрагментарного реагування до стратегічного планування та цифрової трансформації у сфері правового забезпечення підприємництва. Проте для досягнення системного ефекту необхідно не лише ухвалювати нові акти, але й переглянути методи правотворення, посилити інституційну координацію, розвивати адміністративну спроможність органів влади та забезпечити прозору взаємодію з підприємницькою спільнотою [1,3,12].

Отже, ефективність взаємодії між правовими та фінансовими інструментами розвитку підприємництва в регіонах, є визначальним чинником для формування стійкої та безпечної моделі економічного відновлення. Втім, на практиці така взаємодія в Україні часто ускладнена, що

зумовлює фрагментацію політики підтримки бізнесу, зниження її ефективності, а іноді й створення правових ризиків для самих підприємців. Причини такої неузгодженості мають системний характер і ґрунтуються як на методологічних, так і на інституційних, нормативних та зовнішньополітичних чинниках .

Однією з базових причин є методологічна розбіжність підходів у сфері правового та фінансового регулювання. Правова система за своєю природою прагне до стабільності, формалізованості та передбачуваності норм. Натомість фінансові механізми, особливо у кризовий чи посткризовий період, функціонують у межах оперативної адаптації, гнучких моделей бюджетного перерозподілу, швидких рішень, які іноді не вкладаються в рамки чинного правового поля. Виникає методологічна напруга між юридичною логікою, що вимагає чітких правових гарантій, і фінансовою логікою, яка апелює до доцільності, швидкості та ситуаційної ефективності. Наприклад, під час реалізації програм безповоротного грантового фінансування уряд не завжди має змогу оперативно змінити умови їх надання чи використання без внесення змін до нормативно-правових актів, що у свою чергу вимагає проведення складних процедур погодження і затвердження. Як наслідок - фінансові інструменти втрачають актуальність ще до моменту повного впровадження [6,8,11].

Не менш важливим чинником є бюрократична розщепленість регіонального управління у сфері підприємництва. Ключові фінансові й правові функції розпорошені між численними публічними установами. Так, інститути Міністерства фінансів відповідають за бюджетну політику, Міністерства економіки розробляють програми стимулювання бізнесу, Державна податкова служба адмініструє податкові пільги, банки - надають кредити за державними програмами, а Міністерство юстиції здійснює нормативну підтримку регуляторних змін. Відсутність системної міжвідомчої координації, яка здебільшого обмежується погодженням проєктів рішень, призводить до створення непокєднєваних між собою

нормативних актів, що або суперечать один одному, або не узгоджуються із фактичними бюджетними можливостями. Часто на практиці це виливається у ситуації, коли передбачені фінансові стимули не можуть бути реалізовані через відсутність необхідних правових процедур, або навпаки - прийнята правова норма не знаходить фінансового наповнення.

Окрему проблему, на регіональному рівні, становить нормативна фрагментація, коли регуляторні документи, що визначають функціонування фінансових механізмів, приймаються в ізоляції один від одного, без урахування їх взаємодії. Законодавство про державні закупівлі, наприклад, не завжди враховує умови реалізації інфраструктурних проєктів, профінансованих за рахунок міжнародних кредитних ліній. У свою чергу, антикорупційні обмеження можуть суперечити потребам у швидкому наданні допомоги малим підприємствам у регіонах з високим рівнем деструкції економічної інфраструктури. Ще одним прикладом є впровадження законодавства про державну допомогу відповідно до стандартів ЄС, яке передбачає жорсткі критерії дозволеності субсидій, тоді як національна практика фінансування бізнесу базується на більш гнучкому підході. У підсумку підприємець може, наприклад, отримати грант відповідно до внутрішніх програм підтримки, але порушити умови державної допомоги чи фіскальної дисципліни, не маючи при цьому доступу до повної інформації про правові наслідки [9,10,14] .

Додатковим ускладненням є низький рівень правової експертизи при розробці фінансових рішень, багато інструментів підтримки малого та середнього бізнесу, зокрема, гранти, пільгові кредити, податкові відшкодування, формуються фахівцями у сфері економіки чи управління без належного правового аудиту. Це призводить до появи механізмів, у яких відсутні чіткі юридичні дефініції умов, обмежень чи наслідків недотримання правил. Наслідком є неможливість ефективного правового захисту підприємців у випадках відмови у наданні допомоги, оскарження необґрунтованих дій контролюючих органів або врегулювання спорів щодо

цільового використання отриманих коштів. Юридична нечіткість також створює підґрунтя для надмірної дискреції з боку посадових осіб, що в умовах воєнного чи надзвичайного стану може трансформуватися у зловживання [11].

До цього комплексу проблем додаються й зовнішні чинники, які істотно впливають на узгодженість правових та фінансових механізмів в регіонах та зменшують ступінь їх фінансово-економічної безпеки. Воєнний стан, запроваджений у відповідь на збройну агресію, зумовлює тимчасове обмеження дії окремих правових норм, що створює прецеденти правової невизначеності. Водночас міжнародні зобов'язання України, у межах угод з МВФ, ЄС або OECD, передбачають чіткі вимоги до прозорості, обґрунтованості та формалізації фінансових процедур, що часто суперечить гнучким національним підходам до управління ресурсами в кризових умовах. Окремим ускладненням є циклічність бюджетного процесу, яка не збігається з нормотворчими циклами. Наприклад, фінансування нової програми підтримки підприємництва може бути передбачене лише в наступному фінансовому році, тоді як відповідні нормативні зміни необхідно ухвалити вже зараз, або навпаки - кошти закладено, але немає правових підстав для їх витрачання [7,14,15].

Ще одним чинником деструкції є непрозорість системи оцінювання ефективності механізмів підтримки. Хоча державні звіти часто подають загальні статистичні дані щодо кількості наданих грантів, розміру профінансованих проектів або охоплення цільових груп, відсутні систематизовані показники, які б дозволяли аналізувати ефективність таких механізмів у правовому контексті. Наприклад, не ведеться облік кількості звернень, що не були задоволені з причин юридичних невідповідностей; не публікуються узагальнені дані про судові суперечки щодо застосування програм підтримки; відсутня система незалежного юридичного аудиту умов реалізації окремих інструментів. Усе це унеможливорює повноцінний

моніторинг, контроль і вдосконалення політики підтримки підприємництва на основі об'єктивних висновків [11].

Таким чином, дисфункція у взаємодії правових і фінансових інструментів підтримки підприємництва є багатовимірним явищем, що має глибоке методологічне, інституційне, правове і політико-економічне підґрунтя. Подолання цієї проблеми потребує комплексного підходу - від гармонізації нормативної бази й посилення міжвідомчої координації до запровадження систем моніторингу, правового аудиту та інституційного навчання для фахівців, що працюють на перетині економіки й права.

Таблиця 1. Основні причини неузгодженості фінансових і правових інструментів

№ Причина	Зміст	Приклад
1.Методологічна розбіжність	Відмінність у природі правових і фінансових підходів	Жорсткі вимоги щодо цільового використання грантів
2.Бюрократична фрагментація	Розділення повноважень між міністерствами без належної координації	Несумісність між нормами Мінекономіки й Мінфіну
3.Фрагментація нормативної бази	Відсутність єдиного системного акту або узгодженого підходу	Різні інтерпретації законів щодо МСП
4.Недостатня юридична експертиза	Програми підтримки розробляються без участі юристів	Відсутність апеляційної процедури при відмові в гранті
5.Зовнішні обмеження	Вплив воєнного стану або міжнародного права на можливість імплементації норм	Застосування норм ЄС без адаптації до українських реалій
6.Відсутність аналітики та KPIs	Неможливість моніторингу ефективності через брак даних	Немає обліку правових причин відмов у фінансуванні

Джерело: побудовано автором на основі [9].

Неузгодженість фінансових та правових інструментів у політиці підтримки підприємництва є однією з ключових проблем сучасного економічного розвитку України, особливо в умовах посткризової трансформації та відновлення. Її наслідки мають багатогранний характер і відчутно впливають на динаміку бізнес-середовища. Насамперед, така неузгодженість призводить до зниження довіри підприємців до державних

інституцій, особливо у сферах інноваційного та експортно-орієнтованого бізнесу. Наявність правової невизначеності та суперечностей між нормативними актами, які регулюють доступ до державної допомоги, грантів або пільгових кредитів, формує середовище, у якому підприємці змушені витрачати додаткові ресурси на юридичний супровід та консалтинг [7, 11].

Це, у свою чергу, підвищує транзакційні витрати та ускладнює сам процес подання заявки на участь у програмі підтримки. Зменшення інвестиційної привабливості, особливо для іноземних інвесторів, є ще одним негативним наслідком. Інвестори орієнтуються не лише на макроекономічні показники, а й на стабільність та передбачуваність правового середовища. В умовах нормативної фрагментації та суперечностей зростає правовий ризик, що прямо впливає на рішення щодо вкладення капіталу. Крім того, частина державних коштів, передбачених для підтримки підприємництва в регіоні, не може бути освоєна у межах чинного правового поля, що призводить до неефективного використання бюджету та зниження ефективності державної політики загалом [14].

Причини правофінансової неузгодженості є комплексними та вкоріненими у недосконалість нормативного середовища, слабкій інституційній координації, відсутності якісної юридичної експертизи на етапі формування програм підтримки та низькому рівні цифровізації процедур. Подолання цієї проблеми вимагає системного підходу, що передбачає реформування на декількох рівнях: нормативному, інституційному, процедурному, цифровому та освітньому [12].

Першочерговим кроком має стати гармонізація нормативно-правової бази. Це передбачає створення єдиного законодавчого акту, наприклад, Закону України «Про підтримку підприємництва», який би об'єднав фрагментовані положення, розпорошені у понад 20 нормативно-правових актах. Важливо, також уніфікувати процедури надання грантів, субсидій та пільгових кредитів, незалежно від джерела фінансування, а також запровадити типові форми договорів, які матимуть силу нормативного акту.

Такий підхід сприятиме підвищенню правової визначеності, скороченню часу реалізації програм і зменшенню ризиків зловживань [9].

Наступним кроком є інституційна інтеграція, яка дає можливість подолати міжвідомчу роз'єднаність, що можливо лише шляхом створення єдиних органів координації. Доцільно сформувати Національну агенцію з розвитку підприємництва, яка буде мати підрозділи в регіонах та стане центральним органом, відповідальним за реалізацію інтегрованої політики підтримки бізнесу. Паралельно слід створити міжвідомчу координаційну раду за участі представників Мінекономіки, Мінфіну, НБУ, банківського сектору та бізнес-асоціацій. Впровадження обов'язкової міжвідомчої оцінки нормативних актів, які мають вплив на фінансові механізми, дозволить підвищити прозорість регуляторного середовища та уникнути конфліктів між відомствами. Це забезпечить нову логіку інституційної взаємодії - від вертикальної, бюрократизованої, до горизонтальної, скоординованої та клієнтоорієнтованої [14,15].

Важливою умовою успішного впровадження регіональних реформ, спрямованих на посилення безпеки, є модернізація системи юридичного супроводу фінансових інструментів. Кожна регіональна програма державної підтримки повинна супроводжуватись публічним юридичним висновком щодо її відповідності чинному законодавству. До розробки програм в регіонах мають залучатися фахові юристи, які забезпечуватимуть попередження правових ризиків та адаптацію документів до реалій підприємницької діяльності. Банки-партнери, які адмініструють фінансові програми, повинні надавати безкоштовні юридичні консультації для заявників, особливо представників МСП. Крім того, варто створити пакети типових документів (договорів, заяв, звітів), обов'язкових до використання. Застосування зрозумілої юридичної мови, візуалізація процедур та автоматичні юридичні перевірки сприятимуть доступності державної допомоги навіть для підприємців без фахової юридичної підготовки.

Цифровізація процесів є ключовим інструментом мінімізації суб'єктивного впливу на реалізацію програм підтримки. Серед ефективних кроків, це створення уніфікованої цифрової платформи для всіх видів державної допомоги, де підприємець зможе в єдиному кабінеті переглянути доступні програми, подати заявку, отримати рішення та здійснювати подальший моніторинг. Впровадження смарт-контрактів та електронних договорів, які автоматично враховують обмеження законодавства, дозволить уникнути маніпуляцій та зловживань. Онлайн-моніторинг відповідності (наприклад, перевірка податкової історії, участі у судових справах, статусу у реєстрах ЄДРПОУ) сприятиме прозорості та формуванню електронної доказової бази. Крім того, впровадження блокчейн-реєстрів державної допомоги з відкритим доступом посилить довіру до системи та мінімізує можливості для корупції [1, 3].

Окремої уваги потребує кадрове оновлення системи прийняття рішень та якість персоналу публічного сектору, що є ключовою передумовою для ефективної реалізації безпекових регіональних реформ. Впровадження модульних навчальних програм для державних службовців, що охоплюють аспекти взаємодії правових і фінансових інструментів, дозволить посилити компетенції кадрів. Доцільно також створити сертифікатні програми з державно-приватного партнерства, а також сприяти перехресній кваліфікації фахівців юристів у сфері публічних фінансів, а економістів у галузі правового регулювання. Вивчення успішних кейсів, у тому числі міжнародних, дозволить не лише краще розуміти механізми, а й адаптувати їх до українського контексту [12, 14].

Важливою складовою подолання правофінансової неузгодженості є міжнародне співробітництво, так, з огляду на євроінтеграційний курс України, доцільним є імплементація та адаптація директив ЄС, які стосуються державної допомоги, прозорості фінансування, захисту прав підприємців на територіальному рівні. Співпраця з міжнародними програмами технічної допомоги, такими як EU4Business, OECD-SIGMA,

USAID, дозволяє залучати експертну підтримку, розробляти пілотні моделі інтеграції фінансових та правових механізмів, а також запроваджувати інноваційні практики. Однією з перспективних ініціатив може стати створення правофінансового хабу єдиного простору, де поєднуються доступ до фінансових ресурсів, консультацій, грантів, юридичного захисту та освітніх послуг. Така модель вже реалізується у ряді європейських країн і може бути адаптована до потреб українського бізнесу [14, 15].

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що подолання правофінансової неузгодженості є однією з ключових умов ефективного економічного відновлення регіонів України. Його досягнення можливе лише через комплексну інтеграцію реформ у п'яти площинах: нормативній, інституційній, процедурній, цифровій та освітній. Результатом реалізації такої стратегії стане зменшення правових ризиків, підвищення довіри бізнесу до інституцій державної підтримки, забезпечення прозорості конкуренції за ресурси та активізація підприємницької діяльності в посткризовий період.

Таблиця 2. Напрями та інструменти подолання неузгодженості

№Напря́м	Інструмент	Приклад реалізації
1. Уніфікація правового поля	«Про сімейне підприємництво»	Законопроект № 13109
2. Інституційна координація	Координаційна рада з представників ключових міністерств	Постанова КМУ щодо міжвідомчих груп
3. Юридичний супровід	Стандартизовані юридичні шаблони, апеляційні механізми	Платформа «eРобота»
4. Цифровізація	Е-платформа для обробки заявок, блокчейн-договори	Дія.Бізнес + модуль «Гранти»
5. Професійна підготовка	Навчальні курси для держслужбовців та банківських консультантів	Сертифікат Програми «Open4Business»
6. Міжнародна інтеграція	Технічна допомога, адаптація директив ЄС	Проект OECD SIGMA

Джерело: побудовано автором на основі [14].

Сучасна стратегія економічного відновлення регіонів України вимагає не лише фінансової мобілізації, а й цілісного підходу до використання правових і фінансових інструментів у тісній взаємодії. Концепція синергії

між цими двома складовими виходить за межі простої координації та передбачає їх глибоку інтеграцію, в якій правова система не лише формалізує умови застосування фінансових механізмів, але й активно впливає на їх зміст, масштаби та пріоритети [7].

Натомість фінансові інструменти виступають засобами реалізації правової політики, зокрема у сферах захисту прав власності, стимулювання підприємництва та забезпечення інвестиційної привабливості. Особливе місце в цьому процесі займає малий і середній бізнес, який виступає основним каналом передачі позитивного впливу синергії на реальну регіональну економіку. Саме в цій сфері проявляються найтипівіші бар'єри, а саме, регуляторні, податкові, адміністративні і саме тут найбільший ефект дає об'єднання фінансових ресурсів з правовими гарантіями [11].

Синергія між правовими й фінансовими інструментами забезпечує низку позитивних ефектів, що вже мають практичне підтвердження. По-перше, спрощення юридичних процедур, передбачене змінами до законодавства, дозволяє розширити коло суб'єктів, які можуть отримати державну підтримку у формі грантів, гарантій або пільгових кредитів. По-друге, чіткість правових норм у поєднанні зі стимулюючими фінансовими умовами (наприклад, компенсація відсотків або податкові пільги) створює передбачуване середовище для інвесторів, знижує їхні ризики та сприяє прийняттю рішень про капіталовкладення. По-третє, в регіонах, де впроваджено комплексні програми підтримки (зокрема, податкові пільги, компенсації витрат на працевлаштування, спрощені регуляції), спостерігається стабільне зростання кількості нових підприємств і загальна активізація економічного життя. Статистичні дані за період 2022–2024 років підтверджують, що результативність програм підтримки зростає у випадках, коли фінансові заходи супроводжуються нормативно-правовими змінами [6,10,15].

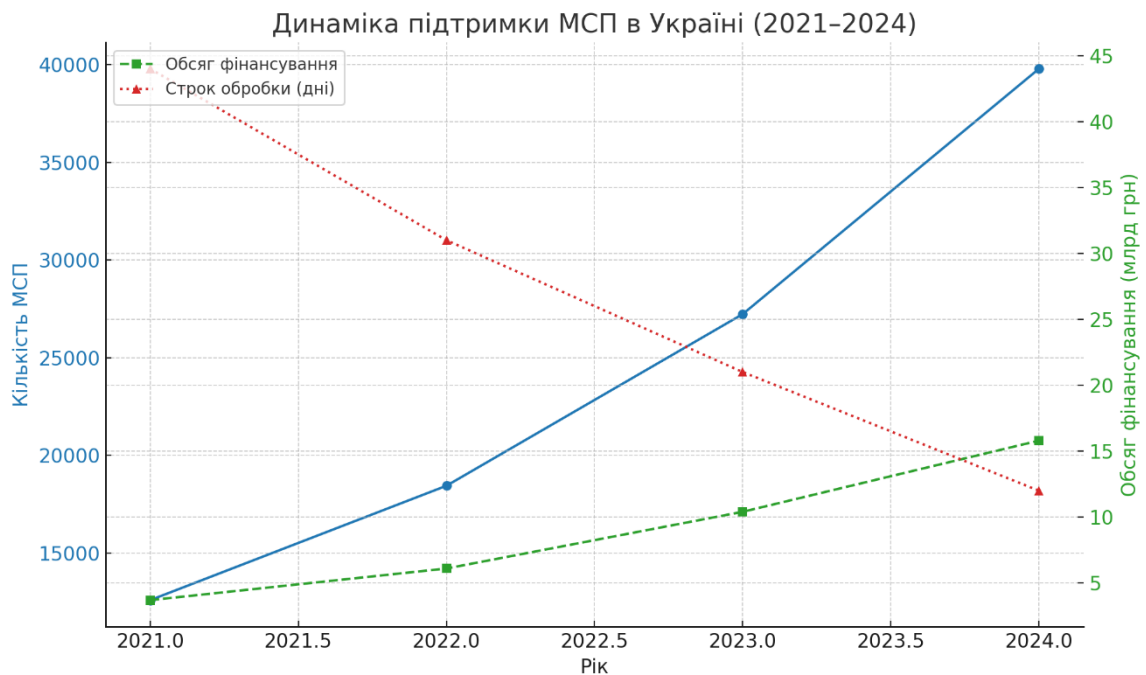

Рис.1 Вплив синхронізованих правових і фінансових заходів на динаміку підтримки МСП

Джерело: побудовано автором на основі [7]

Ефекти синергії особливо помітні у регіональних програмах, де існує чітка інтеграція між фінансовими механізмами та правовими процедурами, включно з цифровими інструментами перевірки відповідності, стандартизованими документами та прозорими алгоритмами подачі заявок. До ключових елементів ефективної синергії можна віднести створення фінансово-правової карти програми, яка візуалізує умови доступу, правове обґрунтування та процедури контролю; використання інтегрованих документів, що одночасно виконують юридичну та фінансову функцію; запровадження юридичних фільтрів у цифрових системах, що автоматично перевіряють відповідність заявників вимогам законодавства; а також застосування режиму правового пілоту (Regulatory Sandbox) у певних секторах чи регіонах для тестування нових моделей взаємодії [4].

Практика реалізації програм державної підтримки в регіонах України вже містить приклади успішного втілення синергії. Зокрема, програма «єРобота» передбачає одночасне надання фінансової допомоги на запуск

бізнесу та компенсацію єдиного соціального внеску за нові робочі місця, а правова інтеграція виражена у спрощеному механізмі підтвердження витрат, можливості подачі документів через електронний кабінет і стандартизованому договорі без нотаріального посвідчення. Іншим прикладом є гарантійна програма для аграріїв, реалізована через Укргазбанк, яка включає державну гарантію до 80% кредиту та знижену ставку через бюджетну компенсацію, а з боку правового забезпечення — типові умови договору, інтеграцію з реєстрами Мінагрополітики та чітко прописану судову процедуру у випадку невиконання зобов'язань [12].

Перспективна модель синергії повинна мати три рівні інтеграції. Нормативний рівень передбачає прийняття базового рамкового закону, який закріпив би принципи використання фінансових інструментів як складової державної політики підтримки підприємництва. Інституційний рівень вимагає створення єдиного координаційного органу — наприклад, Офісу підтримки МСП, уповноваженого здійснювати управління як фінансовими, так і регуляторними інструментами. На технологічному рівні необхідно впровадити комплексну цифрову платформу, умовно «Підприємець», яка забезпечувала б обробку заявок, юридичний і фінансовий супровід, формування типових договорів та моніторинг виконання зобов'язань [9].

Синергія фінансових і правових інструментів має стати наріжним каменем політики економічного відновлення в умовах посткризової трансформації регіонів. Практичні приклади та аналітичні дані демонструють, що ефективність підтримки МСП прямо залежить від рівня інтеграції між цими інструментами. Комплексний підхід до синергії дозволяє створити передбачувану, прозору та справедливую систему державної допомоги, яка не лише розподіляє ресурси, але й формує сталі правила гри, посилює правовий захист бізнесу та сприяє підвищенню його конкурентоспроможності. У перспективі така система має перерости у повноцінну правофінансову екосистему, в якій цифровізація, нормативна

визначеність, інституційна узгодженість і відкритість стануть базовими стандартами [13].

З метою гармонізації та поглиблення синергії в регіонах доцільно реалізувати низку ключових заходів, а саме, це кодифікація законодавства шляхом створення єдиного правового акту, який регламентуватиме всі види підтримки підприємництва, від фінансових інструментів до правових процедур. По-друге, цифровізація процедур через запуск Єдиного порталу для подачі заяв, трекінгу, отримання консультацій та укладання договорів. По-третє, регіоналізація політики підтримки передбачає делегування значної частини повноважень місцевим офісам, що дозволить враховувати специфіку регіонального бізнес-середовища. По-четверте, стандартизація всіх процедур і документів забезпечить прозорість, зручність і зниження адміністративного навантаження. Нарешті, публічний аудит із залученням громадськості дозволить зміцнити довіру до системи державної допомоги та підвищити її ефективність через зовнішній контроль і зворотний зв'язок [8].

Висновки. Отже, проведений аналіз підтверджує, що ефективна взаємодія фінансових і правових інструментів є ключовою передумовою формування сучасного механізму підтримки підприємництва в умовах економічного відновлення. У моєму дослідженні особливу увагу приділено синергії цих інструментів у системі управління розвитком малого і середнього бізнесу, оскільки саме на цьому рівні концентруються головні виклики регіонального економічного зростання. Практика показує, що лише узгоджене правове забезпечення та доступні фінансові механізми здатні забезпечити стійку динаміку підприємницької активності.

Моє дослідження спрямоване на формування концептуальних засад нової моделі управління, яка базується на принципах інтеграції фінансових та нормативно-правових інструментів і враховує потреби територіальних громад у процесі відновлення. На мою думку, така модель повинна передбачати координацію зусиль центральних і місцевих органів влади, створення цифрових сервісів для спрощення доступу до підтримки, а також

інституціоналізацію партнерства між державою, бізнесом і громадянським суспільством.

Вважаю, що стратегічне значення має гармонізація державної політики та місцевих ініціатив у сфері підприємництва, що забезпечить не лише економічне зростання, а й підвищення рівня довіри до інституцій, зростання зайнятості та посилення фінансової спроможності громад. Злагоджена робота фінансових та правових інструментів повинна стати основою для створення ефективної, прозорої й орієнтованої на результат системи розвитку підприємництва в Україні.

Література

1. Годнюк І., Забчук В. Цифровізація облікових процесів у малих підприємствах: сучасні ІТ-рішення та їх ефективність. Економічний аналіз. - 2024. Т. 34, № 4. С. 239–249.
2. Іжевський П.Г., Самарічева Т.А., Кудельський В.Е. Цифрові інновації в розвитку малого бізнесу. Економіка та суспільство. - 2024. - Вип. 63. - С. 162–170.
3. Індекс політики щодо МСП: країни Східного партнерства 2024, OECD -оцінка прогресу в цифровій трансформації МСП. URL: https://epo.org.ua/downloads/UKR_SME_policy_index_2024.pdf
4. Кишакевич Б.Ю., Демедюк Б.Т., Сисюк В.І. Цифровізація малого та середнього бізнесу: виклики та перспективи. Інвестиції: практика та досвід. – 2024. – № 2.
5. Макаров С.А. «Цифрові інновації в діяльності малих підприємств сфери торгівлі». Бізнес Інформ. - 2024. - № 6. – С. 126–134.
6. «Постанова щодо реалізації грантової ініціативи» Кабінет Міністрів України від 21 червня 2022 р. № 738. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-2022-%D0%BF#Text>
7. Програма розвитку ООН в Україні, Центр економічного відновлення, Advanter Group. Оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні

- підприємства в Україні URL:
<https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-04/undp-ua-smb-2024.pdf>
8. «Про доступні кредити для бізнесу» («5-7-9 %»): Урядова програма. URL: https://bdf.gov.ua/wp-content/uploads/2021/03/Prohrama-Dostupni-kredyty-5-7-9_27-05-25_clean.pdf
9. «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні »: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>
10. «Про стимулювання розвитку цифрової економіки» : Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text>
11. Роїк О. Р. Фінансові інструменти підтримки діяльності підприємств в умовах війни в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/67703>
12. «Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2027 роках» : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2024 р. № 821. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-%D1%80#n14>
13. «Цифрова трансформація малого та середнього бізнесу в Україні з використанням блокчейну » - Бородіна А.А., Могилевська О.Ю., Перерва Т.П. Київський економічний науковий журнал. (7).-2024- с. 31-35.
14. OECD. Rebuilding Ukraine: Strengthening regional development and decentralisation. 2023 URL: <https://www.oecd.org/en/countries/ukraine.html>
15. UNDP (2024). Innovative Investment Support for Ukraine – аналітичний звіт щодо інструментів підтримки та інновацій в інвестиційному кліматі – URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/innovatsiyni-investytsiyni-dlya-vidnovlennya-ekonomiky-ukrayiny>

References

1. Godniuk, I.V. and Zabchuk, V.D. (2024), “Digitalization of accounting processes in small businesses: modern IT solutions and their effectiveness”, *Ekonomichnyy analiz*, vol. 34, no. 4, pp. 239–249.
2. Izhevskiy, P.H. Samaricheva, T.A. and Kudelskiy, B.E. (2024) “Digital innovations in small business development”, *Economy and Society*, vol. 63, pp. 162–170.
3. Office of Entrepreneurship and Export Development (2024), “SME Policy Index: Eastern Partnership Countries 2024, OECD – Assessing Progress in the Digital Transformation of SMEs”, available at: https://epo.org.ua/downloads/UKR_SME_policy_index_2024.pdf (Accessed 05 Aug 2025).
4. Kyshakevych, B.Yu. Demedyuk, B.T. and Sysyuk, B.I. (2024), “Digitalization of small and medium-sized businesses: challenges and prospects”, *Investments: practice and experience*, vol. 2, pp. 82-87.
5. Makarov, S.A. (2024), “Digital innovations in the activities of small enterprises in the trade sector”, *Business Inform*, vol. 6, pp. 126–134.
6. Cabinet of Ministers of Ukraine (2022), Resolution “On the implementation of the grant initiative”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-2022-%D0%BF#Text> (Accessed 05 Aug 2025).
7. United Nations Development Program (2024), “Center for Economic Recovery, Advanter Group. Assessment of the impact of the war on micro, small and medium-sized enterprises in Ukraine”, available at: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-04/undp-ua-smb-2024.pdf> (Accessed 05 Aug 2025).
8. Entrepreneurship development fund (2021), “About affordable loans for businesses ("5-7-9%"): Government program”, available at: https://bdf.gov.ua/wp-content/uploads/2021/03/Prohrama-Dostupni-kredyty-5-7-9_27-05-25_clean.pdf (Accessed 05 Aug 2025).

9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2013), The Law of Ukraine “On the development and state support of small and medium-sized businesses in Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> (Accessed 05 Aug 2025).

10. The Verkhovna Rada of Ukraine (2023), The Law of Ukraine “On stimulating the development of the digital economy”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text> (Accessed 05 Aug 2025).

11. Roik, O.R. (2023), “Financial instruments to support the activities of enterprises in the conditions of war in Ukraine”, Scientific Bulletin of Uzhhorod National University, no. 46, pp. 67-71.

12. Cabinet of Ministers of Ukraine (2024), Order “Strategy for the recovery, sustainable development and digital transformation of small and medium-sized enterprises for the period until 2027 and approval of the operational plan of measures for its implementation in 2024-2027”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-%D1%80#n14> (Accessed 05 Aug 2025).

13. Borodina, A.A. Mohylevska, O.Yu. and Pererva, T.P. (2024), “Digital transformation of small and medium businesses in Ukraine using Blockchain”, Kyiv Economic Scientific Journal, vol. 7, pp. 31-35.

14. Organization for Economic Cooperation and Development (2023), “Rebuilding Ukraine: Strengthening regional development and decentralisation”, available at: <https://www.oecd.org/en/countries/ukraine.html> (Accessed 05 Aug 2025).

15. UNDP (2024), “Innovative Investment Support for Ukraine – analytical report on support instruments and innovations in the investment climate”, available at: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/innovatsiyni-investytsiyi-dlya-vidnovlennya-ekonomiky-ukrayiny> (Accessed 05 Aug 2025).

Стаття надійшла до редакції 14.08.2025 р.